

Nr 3

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 16 december 1949 (nr 680) om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.

Genom en den 16 december 1960 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition nr 14, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt, i statsrådet fört protokoll över justitiedepartementens ärenden föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 16 december 1949 (nr 680) om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.

Härigenom förordnas, att 1 och 3 §§ lagen den 16 december 1949 om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Genom tryck mångfaldigad, av annan än rikets allmänna kartverk eller sjöfartsstyrelsen framställd karta över svenskt område i större skala än 1:1 000 000 må ej hållas till salu eller annorledes spridas, om ej kartan blivit godkänd vid granskning i kartverket eller styrelsen i fråga om detaljer som kunna vara av betydelse för rikets försvar; Konungen meddelar härom närmare bestämmelser.

Genom tryck mångfaldigad, av annan än rikets allmänna kartverk eller sjöfartsstyrelsen framställd karta över svenskt område i större skala än 1:500 000 må, såframt den återger efter år 1900 tillkommet förhållande, ej hållas till salu eller annorledes spridas, om ej kartan blivit godkänd vid granskning i kartverket eller styrelsen i fråga om detaljer som kunna vara av betydelse för rikets försvar; Konungen meddelar härom närmare bestämmelser.

Vad sålunda stadgats skall ej gälla spridning inom försvarsväsendet av

Vad sålunda stadgats skall ej gälla spridning inom försvarsväsendet el-

¹ Senaste lydelse av 1 § se SFS 1956: 591.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

karta, som framställts för dess räkning.

ler *civilförsvaret* av karta, som framställts för *försvarsväsendets eller civilförsvarets* räkning.

3 §.

Karta över svenskt område, framställd genom tryck, i skala 1:200 000 eller större skala må icke utan tillstånd av Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer utföras ur riket.

Angående påföljd för överträdelse av detta förbud gäller vad som är stadgat i lagen om straff för olovlig varuutförelse.

Karta, som enligt 1 § första stycket ej må hållas till salu eller annorledes spridas, må icke utan tillstånd av Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer utföras ur riket.

Angående påföljd för överträdelse av detta förbud gäller vad som är stadgat i lagen om straff för varusmuggling.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961.

Inledning

I gemensam skrivelse den 25 juni 1959 har *chefen för försvarsstaben, rikets allmänna kartverk och sjöfartstyrelsen* framlagt förslag till vissa ändringar i de bestämmelser som rör kartsekretessen. Ändringsförslagen avser, förutom vissa bestämmelser av administrativ natur, lagen den 16 december 1949 (nr 680) angående förbud mot spridning av vissa kartor m. m.

I ärendet har efter remiss yttranden avgivits av kartverkskommissionen och lantmäteristyrelsen.

Aktuella bestämmelser i ämnet

Enligt 1 kap. 5 § *tryckfrihetsförordningen* är karta, ritning eller bild att anse som tryckt skrift, även om den ej åtföljes av text. Den allmänna regeln om rätt för envar att inom ramen för tryckfrihetsförordningens bestämmelser fritt sprida tryckt skrift blir sålunda tillämplig på nu ifrågavarande handlingar, då de utgivits. För att likväl möjliggöra vissa inskränkningar i spridningen av sådan karta över Sverige eller del därav, som innehåller upplysning av betydelse för rikets försvar, eller av därmed jämförlig ritning eller bild har i 6 kap. 2 § *tryckfrihetsförordningen* upptagits ett särskilt stadgande, enligt vilket närmare bestämmelser beträffande spridande av dylik karta, ritning eller bild meddelas i lag.

Med utgångspunkt från sistnämnda stadgande och på grundval av en av

kartverkskommissionen år 1947 framlagd utredning rörande kontroll å framställningen och försäljningen av vissa kartor framlade Kungl. Maj:t i prop. nr 182 till 1949 års riksdag förslag till lag om förbud mot spridning av vissa kartor m. m. Sedan riksdagen med vissa ändringar godkänt förslaget (första lagutskottets utl. nr 49/1949), utfärdades lag i ämnet den 16 december 1949 (nr 680), vilken trädde i kraft den 1 januari 1950. Ändringar i lagen har genomförts år 1955 och 1956 (SFS 393/1955 och 591/1956).

Enligt 1 § i lagen (i dess lydelse enligt lag den 14 december 1956) må genom tryck mångfaldigad, av annan än kartverket eller sjöfartsstyrelsen framställd karta över svenskt område i större skala än 1:1 000 000 ej hållas till salu eller annorledes spridas, om ej kartan blivit godkänd vid granskning i kartverket eller styrelsen i fråga om detaljer, som kan vara av betydelse för rikets försvar. Från lagens tillämpning har undantagits spridning inom försvarsväsendet av karta, som framställts för dess räkning. — Överträdelse av det i 1 § stadgade förbudet medför enligt 2 § straff, varjämte karta kan förklaras förverkad enligt allmänna regler om förverkande av föremål som använts såsom hjälpmedel vid brott.

I 3 § meddelas bestämmelser om utförsel av kartor. Här om gäller att karta över svenskt område, framställd genom tryck i skala 1:200 000 eller större skala, icke får utan tillstånd av Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer utföras ur riket. Vid överträdelse av förbudet blir bestämmelserna om straff för olovlig varuutförsel tillämpliga.

Samtidigt med lagen utfärdades kungörelse den 16 december 1949 (nr 683) angående utsträckt tillämpning av bestämmelserna i lagen den 16 december 1949 (nr 680) om förbud mot spridning av vissa kartor m. m. Genom kungörelsen förordnas, att vad i lagen är stadgat angående tryckta kartor skall äga motsvarande tillämpning beträffande kartor, som framställts på annat sätt än genom tryck.

Jämlikt föreskrift i 1949 års lag ankommer det på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser angående sådant godkännande av karta, som avses i 1 § av lagen. Detta har skett genom särskilda av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter för kartverket och sjöfartsstyrelsen. Gällande bestämmelser innefattas i Kungl. Maj:ts föreskrifter den 25 september 1959 om vad rikets allmänna kartverk och sjöfartsstyrelsen har att med hänsyn till rikets säkerhet iakttaga vid utgivning av kartor m. m. eller vid prövning av fråga om godkännande för spridning av karta, som framställts av annan än rikets allmänna kartverk eller sjöfartsstyrelsen. Dessa föreskrifter, som ersatt år 1956 i ämnet meddelade bestämmelser, har utfärdats på grundval av ett av chefen för försvarsstaben samt kartverket och sjöfartsstyrelsen i förut berörda skrivelse den 25 juni 1959 framlagt förslag. Enligt den grundläggande bestämmelsen i föreskrifterna skall vid framställning av kart- och flygfotomaterial, som ej endast är avsett att utnyttjas inom krigsmakten eller civilförsvaret, tillses att materialet icke innehåller sådana upplysningar, som kan vara till men för rikets försvar eller folkförsörjningen i krig. I föreskrifterna har närmare angivits vad som skall beaktas vid tillämpningen av

denna bestämmelse. I fråga om den granskning, som kartverket och sjöfartstyrelsen har att fullgöra enligt 1949 års lag, stadgas att godkännande jämlikt nämnda lag icke må utan synnerliga skäl lämnas med mindre i fråga om kartans innehåll vidtagits enahanda inskränkningar, som föreskrivits beträffande de av kartverket och sjöfartstyrelsen framställda kartorna. Vid prövning av ärende om godkännande av karta skall hänsyn tagas å ena sidan till intresset av att kartan blir tillgänglig samt å andra sidan till vikten av att men ej uppkommer för rikets försvar. Därest så finnes påkallat, må godkännande begränsas till att avse spridning inom viss personkrets eller för visst ändamål eller föreskrift meddelas, att försäljning ej må ske i allmänna handeln, eller annat villkor rörande spridningens begränsning uppställas. — Vid tillämpningen av föreskrifterna skall samråd äga rum mellan kartverket resp. sjöfartstyrelsen och chefen för försvarsstaben i de fall militär-assistenten resp. chefen för försvarskontoret så påfordrar. Framkommer olika meningar skall ärendet underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Tillämpningsföreskrifter till 3 § i 1949 års lag har utfärdats genom *kungörelsen den 16 december 1949 (nr 682) angående utförsel av kartor*. Enligt kungörelsen må utan hinder av förbudet att från riket utföra karta i skalan 1 : 200 000 eller större skala sådan karta utföras a) med fartyg eller luftfartyg, om kartan är avsedd för fartygets eget behov, b) av statlig befattningshavare, som vid resa medför kartan för tjänstebruk, samt c) av annan resande eller å transportmedel anställd person, såvitt fråga är om enstaka exemplar av inom landet allmänt tillgänglig karta, som är framställd i skalan 1 : 50 000 eller mindre skala eller har karaktär av turist- eller vägledningskarta. I andra fall skall fråga om tillstånd till utförsel av sådan karta som avses i 3 § av 1949 års lag prövas av chefen för försvarsstaben eller av honom utsedd militär befattningshavare.

Slutligen må anmärkas, att enligt 1 § försvarets sekretesskungörelse (SFS 462/1950) må vissa grupper av handlingar, upprättade efter år 1870, icke utlämnas såframt handlingarnas offentliggörande kan skada rikets försvar eller eljest medföra våda för dess säkerhet. Inbegripna är bl. a. kartor, ritningar och bilder av närmare angiven beskaffenhet.

Förslaget till lagändring

Chefens för försvarsstaben, kartverkets och sjöfartstyrelsens skrivelse innehåller, såvitt nu är av intresse, följande.

De olika bestämmelser, som reglerar sekretessbehandlingen av kartor och därmed jämförliga handlingar, har varit föremål för översyn inom försvarsstaben. Under utredningen, som skett i nära samarbete med kartverket och sjöfartstyrelsen, har allmän enighet rått om att vissa ändringar i 1949 års lag bör företagas. I första hand har därvid beaktats de restriktioner, som gäller i fråga om utförsel av kartor. På grund av reproduktionsteknikens nuvarande möjligheter är det icke längre realistiskt att upprätthålla gällande olika skalgränser för granskning för spridning inom landet och för meddelande av tillstånd till utförsel. Den nuvarande uppdelningen av tillstånds-

prövningen på dels kartverket eller sjöfartsstyrelsen (1 §), dels chefen för försvarsstaben (3 §) är vidare opraktisk. Det skulle vara en avsevärd praktisk fördel för de företag, som exporterar kartor, om prövningen kunde ske samordnat. Såsom allmän regel bör därför gälla, att kartor, som godkänts för spridning inom landet, även får utföras ur riket.

Vissa lättnader bör även genomföras i kravet på granskning och godkännande såsom villkor för spridning. Granskningsskyldighet bör i princip föreligga endast för kartor, som utges i så stor skala att de kan komma att innehålla försvarsviktiga upplysningar. Gränsen torde ligga mellan skalorna 1 : 500 000 och 1 : 1 000 000. Av praktiska skäl bör gränsen sättas till 1 : 500 000. Härigenom undvikes nämligen granskningsplikt för översiktskartor över län, ett stort antal bilkartor m. m. Att granskning enligt gällande bestämmelser erfordras även beträffande gamla kartor, som enbart har historiskt intresse, har på senare tid med fog kritiserats. En åldersgräns bör därför finnas. Lämplig tidsgräns torde vara år 1870. Kartor, som icke återger efter nämnda tidpunkt tillkommet förhållande, föreslås undantagna från granskningstväng. Tillika bör den jämkningen vidtagas att det nu gällande undantaget för kartor, som framställs för försvarsväsendets räkning, utvidgas till att omfatta jämväl för civilförsvaret avsedda kartor. Härigenom uppnås även principiell överensstämmelse med den grundläggande bestämmelsen i Kungl. Maj:ts föreskrifter för kartverket och sjöfartsstyrelsen.

Det i skrivelsen framlagda förslaget har utarbetats i samråd med ett stort antal myndigheter. Det har därvid tillstyrkts eller lämnats utan erinran av bl. a. byggnadsstyrelsen, civilförsvarsstyrelsen, järnvägsstyrelsen, luftfartsstyrelsen, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, statspolisintendenten, telestyrelsen, vattenfallsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, cheferna för armén, marinen och flygvapnet samt inspektören för rikets bevästningar.

Yttrandena

I ärendet har som förut nämnts efter remiss yttranden avgivits av *kartverkskommissionen* och *lantmäteristyrelsen*. Båda dessa remissinstanser har tillstyrkt förslaget. *Lantmäteristyrelsen* har emellertid diskuterat ytterligare begränsning av det i lagens 1 § stadgade granskningstväng och bland annat ifrågasatt, om det finnes anledning att granska kartor, som är äldre än femtio år. Hemligstämpling enligt 4 § sekretesslagen avser i regel en tidsperiod av högst femtio år och det synes styrelsen tveksamt om karta, som har karaktär av allmän handling, annat än undantagsvis kan hemligstämplas för längre tid.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Kling, anför i statsrådsprotokollet bland annat följande:

»Det framlagda förslaget, som tillkommit efter samråd med ett flertal av frågan berörda myndigheter, synes välgrundat, och jag anser mig för egen del kunna förorda, att det genomföres. Dock synes tidsgränsen kunna sättas vid år 1900. Den av lantmäteristyrelsen väckta frågan om ännu längre gående förenklingar torde få prövas vid den nyligen igångsatta utredningen för en allmän översyn av sekretesslagstiftningen.

Enligt det anförda föreslår jag, att den i 1 § första stycket i 1949 års lag angivna skalgränsen 1 : 1 000 000 ändras till 1 : 500 000 och att i samma stycke intages förbehåll om att kartan skall återge efter år 1900 tillkommet förhållande. Undantagsregeln i andra stycket av samma paragraf bör kompletteras, så att den omfattar även civilförsvaret. Första stycket i 3 § bör ändras på så sätt att karta, som enligt 1 § första stycket icke får hållas till salu eller annorledes spridas, ej må utan tillstånd av Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer utföras ur riket. En formell jämkning torde få vidtagas i 3 § andra stycket.

Den nya lagstiftningen torde böra träda i kraft den 1 juli 1961.»

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får alltså hemställa,

att förevarande proposition, nr 14, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 7 februari 1961

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Ferdinand Nilsson, Nyström, Alexanderson, Erik Svedberg, fröken Mattson, herrar Arvidson och Hilding;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herr Landgren, fru Johansson, fru Boman, herrar Östrand, Svensson i Vä, Ekström i Björkvik och Gustafsson i Borås.